

Русе. Участник е в Първата световна война, като командир на дружина. За участието си в трите войни е получава отличия „За заслуга“ и „За храброст“. В периода 1924-1929 г. е два мандата общински съветник в Русе.

След Ньойския договор Иван Хаджииванов е председател на Русенската организация на добруджанските бежанци. Работи много активно за освобождението на Добруджа и подпомага градските и околийските власти при настаняването и оземляването на бежанците. От 1923 г. е член на ЦК на Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) и става негов председател. Противопоставя се на левите фракции, подкрепяни от Коминтерна, да превземат отвътре Добруджанското движение и да наложат коминтерновската идея за добруджанска нация. Съветското военно разузнаване прави неуспешен опит да го вербува. Това не му е простено след „девети“! Гражданското отделение на Русенския областен съд го обявява за „безследно изчезнал по време на смут около 30 септември 1944 г.“. Репресиите се стоварват и върху неговите близки⁸⁰¹.

17.1. „Народният съд“ в Русе

По времето, когато се подготвя „народният съд“ в Русе, населението целодневно се облъчва чрез външни високоговорители, които съобщават имената на убити комунисти и на техните убийци, използват се плакати, портрети на убити партизани, снимки от партизанския живот, а театралните салони се използват за агитационна дейност на масите. Животът на партизаните и нелегалните се героизира и се свързва с делата на българските възрожденци и борци за свобода.

Вестник „Дунавски отечествен фронт“, който се отпечатва от ноември 1944 г. в печатницата на закрития вестник „Русенска поща“, е основно оръжие за пропаганда. Всеки ден в него излизат статии за убийците на „народните синове-закрилници“, непрекъснато се повтарят лозунги от митингите и събранията и искания за жестоки наказания на фашистите. Вестникът отразява и работата по подготовката на „народния съд“ в Русе, публикуват се писма и апели на граждани и работнически колективи, изразяващи гнева на масите към „изедниците и убийците“. Партизаните и нелегалните са представени като неуловими герои и мъченици на комунистическата вяра, които непрекъснато обикалят села и градове и зоват за борба срещу експлоататорите и предателите на народа. Иванчо

⁸⁰¹ Златев, Любомир, Лебикиан, Хачик. Иван Хаджииванов. Родови корени, общественик и деен ръководител на борбата за освобождение на Добруджа. Русе, 2005 г.

Казаков-Хлебарчето е представен като любимец на работническата класа, а „неговият зов за борба с народните врагове се превръща в огнени стрели, които подпалват сърцата на милионите, които създадоха девети септември“⁸⁰². Вестникът представя миналото на Русе като непрекъсната борба на народните синове и дъщери срещу несправдите и бедността и описва картини на „гълни затвори от народни борци“, „десетки хиляди лагерници, хиляди трупове на убити партизани“, „разхвърляни по родните балкани набучени глави на колове, палежи на къщи и на цели села и реки от сълзи на майките и бащите“⁸⁰³.

Изследване на Музея на революционното движение в България показва, че от 9 юни 1923 г. до 9 септември 1944 г. общият брой на загиналите във въоръжени действия срещу държавната власт в България е 4816 души, от които 3842 са комунисти, тесни социалисти и ремсисти (239 от тях загиват извън страната)⁸⁰⁴.

За времето от 1923 г. до 1944 г. общият брой на жертвите на БРП и БЗНС в Русенския регион, по признание на вестник „Дунавски отечествен фронт“ през 1945 г., е 38, но това не пречи на комунистите да тръбят за реките от кръв, пролети от партизаните и нелегалните⁸⁰⁵. За сравнение, само по време на следствията, проведени във връзка с „народния съд“, в следствените арести са убити стотици хора⁸⁰⁶. По-късно местният антифашистки съюз уточнява бройката на 58 загинали партизани, политзатворници и ятаци от региона в периода 1941–1945 г., но едва двадесетина са загиналите в Русе и Русенска околия, а повечето от тях са убити извън територията на България⁸⁰⁷.

Там, където има тленни останки на убити комунисти, са организирани церемонии по изравяне на костите или поклонения с масово присъствие на граждани, снабдени с плакати и лозунги, които предните дни са публикувани в пресата. Организиран е митинг-погребение на убити партизани и нелегални. Под конвой са докарани обвиняемите по „народния съд“, които са

⁸⁰² Ние вдигаме завесата. Иванчо Ненов Казаков-Хлебарчето. // Дунавски отечествен фронт, Русе, № 37, 1944, с. 1.

⁸⁰³ Крумов, Момчо. Народният съд. // Дунавски отечествен фронт, Русе, № 59, 1944, с. 1.

⁸⁰⁴ Звезди във вековете – поименен албум с фотографии и биографични данни. 795 с. Издание на БКП. София, 1975.

⁸⁰⁵ Другарска жалейка. // Дунавски отечествен фронт, Русе, № 124, 1945, с. 1.

⁸⁰⁶ Райчевски, Стоян. Народният съд – 70 години от унищожаването на българския елит. Целокупна България, 22 февруари 2015.

⁸⁰⁷ Цит. по: Димитров, Радко. Девети септември и упадъкът на Русе.

разходени покрай множеството и ковчезите, изложени до Градските хали. „За заравянето бяха докарани от затвора предателите, които за нищожните 500 лева месечно възнаграждение са сътрудничили на полицията, като са издавали доблестните борци срещу фашистката власт. Те трепериха, страхувайки се да се доближат до народа, за да не излее омразата си над тях и ги линчува. Ровеха пръстта и се озъртаха като изплашени животни.“⁸⁰⁸

В Русенска област подсъдими пред „народния съд“ са 561 души, а в град Русе – 168 души. Съдиите, съгласно Наредбата-закон за „народния съд“, са посочени от комитетите на ОФ измежду „най-честните, авторитетни, предани на антифашисткото дело“ граждани. Членове на четвърти състав на „народния съд“ в Русе са Петър Нейчев, работник, с образование III клас; Марин Дянков, шивач, I отделение; Нено Бърденски, земеделец, IV отделение; Димитър Иванов, земеделец, IV отделение⁸⁰⁹.

Такъв е съставът на много от народните съдилища в страната, но немалък дял от народните обвинители и съдии са безскрупулни и алчни лица, известни със своята корумпираност. Документ от фонда на отдел „Секретариат“ към министъра на МВР съдържа имената на 10 народни обвинители, с персонални характеристики и описания на корупция⁸¹⁰.

„Народният съд“ в Русенска област издава общо 100 смъртни присъди (изпълнени 53) и 71 до живот⁸¹¹, а в град Русе смъртните присъди са 33 (изпълнени 19) и пет до живот.

⁸⁰⁸ 36 хиляден митинг в Русе. // Дунавски отечествен фронт, Русе, № 125, 1945, с. 1

⁸⁰⁹ Народният съд в суров вид. Източник: socbg.com.

⁸¹⁰ Народният обвинител Стою Татаров е описан като „безскрупулен, алчен за пари, неподбиращ начини и средства да печели... В къщата и кантората си, след свършването на процеса и след неколкократно предупреждения, държи досиета, образувани в Дирекцията на лица и фирми, които трябваше да бъдат подведени под народен съд, с явна цел да ги оскубе в бъдеще под заплахата, че показанията им могат да бъдат изкарани наяве“. Народният обвинител Шемтов Данон издавал документи за освобождаване срещу заплащане, а чрез изнудване и заплахи срещу определени лица, че ще ги изпрати на съд, е получавал солидни суми. Народният обвинител Първан Гърков преди 9 септември 1944 г. като адвокат се занимавал с изнудване на местното население в Беломорска Тракия, а също така и с тъмни сделки. „Човек на когото мястото е на подсъдимата скамейка, а не на народен обвинител.“ Народният обвинител Богомил Касабов е определен като „патологичен случай при водене на следствията, който се проявява и като податлив към подкуп“. Народният обвинител Радослав Габровски е специалист в ходатайства и напътствия към адвокати от кого какъв хонорар да се иска, а обвинителят Йосиф Вармбранд е охарактеризиран като „човек с тъмно минало“, прибиращ комисиони. Народният обвинител Петър Тодоров е „алчен до болезненост за пари“, а колега-та му Боян Златаров е описан като „рядко находчив в начините си да изнудва хората и голям сребролюб“. За народния обвинител Кръстю Вълчев е посочено, че е „стар клиент и на миналата полиция за изнудване и мошеничества“. – В: АКРДОПБГДСРСБНА, ф. 1, оп. 1, а.е. 159, л. 159–161, сведения за народни обвинители, уличени във вземане на подкуп, 1945 г.

⁸¹¹ 61 души са осъдени на 15 г. затвор, 31 – на 10 г., 45 – на 5 г., и още 126 на по-малки срокове.

Осъден е на смърт Христо Стамболиев, учен агроном, журналист и издател, който списва с голям успех първото и най-популярно през 30-те и 40-те години у нас месечно списание за агрокултура „Модерно земеделие“, защото е „пропагандирал“ постиженията на германската агрономическа наука, която, въпреки че е наука, тъй като е немска, означава „фашистка“!

Активен деятел на ВДРО до 1939 г. е офицерът Стефан Симеонов, полицейски комендант на Русе през 1940 г. и областен полицейски началник в Скопие. Той е на прицела на комунистите отдавна – през март 1931 г. комунистическата партийна организация в Русе организира изпращането на телеграма от името на секретаря на ВДРО във Варна до съпругата и майката на Стефан Симеонов, че той е убит. През 1943 г. терористите Тодор Койнов, Ана Вентура, Ангел Джуров и Ангел Главчев го прострелват пред дома му в Русе, но той оцелява.

„Народният съд“ го осъжда на смърт по Наказателно дело № 11121/1945 г. заедно с още 26 негови сътрудници полицаи.

17.2. Отстраняване на градския елит

17.2.1. Юристи и общественици

След бруталната разправа с част от видните русенски граждани чрез убийства в първите месеци след 9 септември 1944 г. и чрез присъдите на народния съд, в следващите години започва методично тероризиране и отстраняване на останалата част от елита на града от ключови позиции в обществото чрез изселване, въдворяване в концлагери, уволнения, вкарване в затвора по скалъпени съдебни процеси, отнемане на права, лишаване от пенсии, както и чрез различни начини на ограбване на собствеността им.

Васил Бахаров

Васил Бахаров (1888, Русе – 1965, София) е главен секретар на Русенската търговско-индустриална камара от 1919 г. до 1932 г., един от основателите на Популярна банка – Русе и първи председател на Управителния ѝ съвет. По решение на камарата изработва програма за излизане от военната криза след Първата световна война. Той подготвя и новите митнически тарифи през 20-те години за облекчаване на външната търговия на България. Бил е и представител на България в Дунавската комисия във Виена. Член на УС на Русенската стокова борса от нейното основава-